

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: **Regionální diference ve vnímání imigrantů a imigrace studenty středních škol a její podmiňující faktory**

Autor práce: Bc. Pavlína Divínová

1. Obsah práce

Cíle, výzkumné otázky, hypotézy (*přiměřenost cílů, geografický charakter a relevance cílů, teoretické podložení hypotéz aj.*)

Autorka stanovila přiměřené a relevantní cíle, které jsou podloženy teoretickými hypotézami. Práce má geografický charakter.

Práce s literaturou (*teoretické ukotvení práce, diskuse a kritické zhodnocení literatury aj.*)

Práce autorky s literaturou je vynikající, autorka čerpá z řady domácích i zahraničních zdrojů.

Metodika práce (*vhodnost aplikovaných metod, kvalita a vhodnost použitých dat aj.*)

Autorka zvolila vzhledem ke stanoveným cílům vhodné výzkumné metody, které v praxi adekvátně použila.

Analytická část práce (*správnost a interpretace výsledků, detailnost, struktura a provázanost analýzy*)

V analytické části byly správně, přehledně a detailně interpretovány výsledky. Analytická část byla správně strukturována.

Závěry práce (*odpovědi na výzkumné otázky, zasazení závěrů do širšího kontextu výzkumu aj.*)

Autorka v závěru odpovídá na výzkumné otázky a diskutuje stanovené hypotézy. Celou problematiku zasazuje do širšího kontextu.

2. Formální náležitosti práce (zatrhněte Vaši volbu)

Formální úprava: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Stylistická úroveň: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Citační úroveň: výborná / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Komentář (*vč. kvality grafiky, (ne)přiměřenosti délky práce aj.*)

Formátování práce má drobné slabiny (například názvy některých grafů nejsou umístěny na stejné stránce jako grafy) a samotný text obsahuje několik drobných překlepů (viz například str. 68

„potupné začleňování“ apod.).

3. Souhrn

Celkové zhodnocení práce (vč. přínosů práce, provázanosti teoretické a analytické části aj.)

Diplomová práce se zabývá vztahem českých studentů středních škol k imigrantům. Hlavním cílem je identifikovat regionální rozdíly ve vnímání imigrantů studenty gymnázií a SOŠ, existují-li, a faktory, které tyto postoje ovlivňují. Jedná se o téma, které z pohledu dnešní geopolitické situace velmi aktuální.

Autorka pracuje se standardní strukturou diplomové práce, rozděluje ji na dvě části: teoretickou a praktickou. V úvodu teoretické části autorka na základě studia rozsáhlého množství odborné literatury objasňuje vliv historických faktorů na vytváření postojů společnosti vůči imigrantům. Upozorňuje především na odlišnosti českého historického kontextu od situace států západní Evropy. Uvádí, že i když bylo Československo původně koncipováno jako mnohonárodnostní stát, etnická a národnostní struktura obyvatel Česka se díky politickým událostem, které následovaly po 2. světové válce, do značné míry homogenizovala. Studium literatury, především prací Havlíka (2007), Gabala (2004) a Hladíkové (2009), autorku dovedlo k myšlence, že právě dlouhodobá homogenita Česka, kulturní a sociální uniformizace a sekularizace, které bylo Česko vystaveno v období totality, mohly způsobit uzavírání obyvatel „do sebe“ a vést ke strachu z neznámého, v tomto konkrétním případě ke strachu z imigrantů.

I když po roce 1989 došlo k „otevření“ hranic a země postupně prošla několika migračními fázemi (přechodnou fází emigrace následovanou fází tranzitní migrace a fází imigrační), pohled české společnosti na imigranty se v průběhu let (podle autorů uvedených v diplomové práci) příliš nezměnil. Jiné výzkumy (například STEM) zaznamenaly pouze mírná zlepšení, která následoval opačný trend po migrační vlně v roce 2015. Jak autorka uvádí, imigrace je tak obecně většinovou společností považována za negativní jev. Zdá se, že česká společnost nedokáže ocenit její možné přínosy. Podle autorky bývají imigranti považováni za zdroj ohrožení bezpečnosti, ale i tradičního způsobu života. V případě již uskutečněné imigrace se od příchozích imigrantů očekává jejich úplná asimilace. Autorka upozorňuje, že postoje k imigrantům Česko do značné míry odlišují od ostatních zemí, především západoevropských států. Uvádí šetření Eurobarometr (2008), který Česko označilo spolu se Slovenskem, Rakouskem, Maltou a Kypru za nejvíce netolerantní stát Evropy.

Následně autorka na základě odborné literatury definuje, co si představuje pod pojmem „předsudek“. Autorkou nabízenou definici považuji za velmi vážnou. Domnívám se, že by si tato část práce zasloužila více pozornosti, a to zvláště proto, že je velká část studie založena na zkoumání předsudků vůči nějaké sociální skupině či jejím členům. Následně autorka na základě studia velkého množství relevantní odborné literatury identifikuje možné faktory, které mohou ovlivňovat míru předsudků jedince. Tyto faktory rozděluje na individuální (pohlaví, věk, vzdělání, náboženství, socioekonomický status a prostředí rodiny), kontextuální (urbanizace a média) a faktory vycházející z tzv. kontaktní hypotézy (meziskupinový kontakt). V závěru teoretické části textu autorka stanovuje hypotézy, které mají být testovány v následné empirické části.

V empirické části autorka seznamuje čtenáře s metodologií výzkumu a způsobem výběru lokalit a škol, ve kterých docházelo ke sběru dat. Z uvedených informací je zřejmé, že se autorka snažila v rámci Česka vybrat vzorek tří co nejvíce heterogenních lokalit, které se od sebe odlišují jak populační

velikosti a podílem cizinců, tak i socioekonomickými a dalšími charakteristikami. K výběru lokalit došlo ve dvou na sebe navazujících krocích: výběru kraje (Hlavní město Praha, Ústecký kraj, Zlínský kraj) a následně výběru obce v daném kraji (Praha, Ústí nad Labem a blíže neidentifikované menší město ve Zlínském kraji). Zatímco autorka relativně obšírně zdůvodňuje a dokumentuje výběr kraje (zde jí lze vytknout pouze skutečnost, že zdrojová data jsou v některých případech uváděna za zcela odlišné roky, viz například vzdělanostní struktura obyvatel a podíl věřících za rok 2011, jiné údaje za rok 2017, 2018 apod.), již mnohem méně prostoru věnuje odůvodnění výběru obce v rámci daného kraje, a to především v případě Zlínského kraje. Také v kapitole 3.1.2, nazvané „Základní charakteristiky sledovaných měst“ jsou téměř všechny uváděné údaje za kraje, a nikoliv za města.

Ve vybraných lokalitách autorka následně realizovala šetření v 1. a 4. ročnících gymnázií a SOŠ, protože na základě odborné literatury (především Novotný a Polanský 2011) očekávala rozdíly v postojích žáků těchto vzdělávacích institucí. Nicméně z textu není zřejmé, jakým způsobem byly v Praze a v Ústí nad Labem vybírány konkrétní školy. V Praze je gymnázií velký počet a navzájem se v mnoha ohledech podstatně liší. Ještě větší rozdíly jsou mezi různými středními odbornými školami. Výběr jediné školy z obou kategorií v každém ze dvou velkých měst podstatně limituje možnost zobecňovat regionální podmíněnost empirických výsledků. V textu také není uveden celkový počet oslovených studentů, je znám pouze celkový počet realizovaných šetření (znamená to, že souhlasili všichni oslovení studenti se zapojením do šetření). Také není jasné, zda a případně jakým způsobem byli z šetření v daných třídách eliminováni studenti zahraničního původu, které lze minimálně v pražských školách mezi studenty očekávat.

Následné šetření na oslovených školách bylo realizováno formou dotazníku, a to tak, že respondent (student školy), sice dotazník vyplňoval samostatně (technikou PAPI), ale tazatel byl po celou dobu vyplňování dotazníků přítomen, aby mohl odpovědět na případné dotazy. Je správné, že autorka v úvodní části dotazníku seznámila respondenta s tématem a účelem dotazníkového šetření a s tím, že data budou anonymizována. Nicméně by bylo vhodné od respondenta získat také informovaný souhlas se zařazením do výzkumu a souhlas se zpracováním respondentem poskytnutých dat/informací. V případě, že se jednalo o osobu mladší 18 let, by měl být získán tento souhlas i od rodičů daného respondenta (nemá-li škola od rodičů generální souhlas ke všem realizovaným aktivitám).

V rámci dotazníkového šetření autorka zjišťovala řadu individuálních charakteristik respondentů/studentů a jejich rodin (pohlaví respondentů, jejich věk, postoje, velikost bydliště, rodinnou situaci, SES rodin studentů, životní úroveň rodin, úroveň dosaženého vzdělání rodičů respondentů, prestiž zaměstnání rodičů dle ISEI, postoje respondentů ke kulturní integraci, náboženské vyznání respondentů, vliv médií na postoje respondentů, vliv cestování, postoje respondentů k vybraným skupinám cizinců a skutečnost, zda respondenti znají nějaké zástupce vybraných skupin cizinců osobně a kamarádí se s nimi apod.). Je škoda, že mezi zjišťované proměnné nebyly zařazeny informace charakterizující specifické rysy samotné školy/třídy, například podíl či počet cizinců ve třídě/škole apod.

V závěrečných kapitolách autorka analyzuje získaná data prostřednictvím standardních metod vícerozměrné statistiky. Z výsledků popisné statistiky vyplývá, že se vztah respondentů k vybraným skupinám imigrantů lišil v závislosti na typu školy a místě lokality: studenti gymnázií a studenti z Prahy vykazovali obecně o něco lepší vztah k vybraným skupinám imigrantů. Data také ukázala, že studenti kladněji hodnotili skupiny imigrantů, ke kterým měli kulturně blíže (například Slováky), ale

také imigranty ze západního světa (například Američany). Naopak nejméně kladný vztah vyjadřovali ke skupinám imigrantů spojovaným s uprchlickou krizí (Syřanům, Nigerijcům).

Analýza dat přinesla také řadu dalších zajímavých informací. Především potvrdila, že osobní kontakt s cizinci může hrát důležitou roli ve snižování míry předsudků vůči imigrantům. Respondenti, kteří deklarovali, že se setkali s cizinci osobně, vykazovali nižší míru předsudků vůči imigrantům než respondenti, kteří se s cizinci neměli osobní kontakt a informace o nich získávali pouze prostřednictvím médií a z doslechu. Rovněž bylo potvrzeno, že gymnazisté a studenti z větších měst měli méně předsudků vůči imigrantům než studenti SOŠ a studenti z malých měst. Nicméně vliv velikosti bydliště zmiřňovala proměnná kontakt s cizinci. Naopak analýza nepotvrdila, že by respondenti z rodin s vyšším SES a vyšším vzděláním měli méně předsudků vůči imigrantům.

Navzdory řadě velmi zajímavých zjištění je otázka, zda autorka zvolila pro ověření platnosti kontaktní hypotézy tak, jak ji definoval Allport (1954), nejvhodnější metodologii. Allport totiž, jak samotná autorka uvádí, předpokládal, že k odbourávání předsudků a ke zlepšování meziskupinových vztahů lze docházet za splnění několika podmínek: například rovnocennými kontakty osob v podobném postavení při sledování společných cílů (za takové osoby lze považovat například spolužáky našich respondentů). Nicméně informace tohoto typu nebyly zjišťovány, takže nevíme, kdo byli cizinci, které respondenti deklarovali, že znají, resp. se s nimi přátelí. Splňovaly tyto osoby podmínky kontaktní hypotézy podle Allporta?

Obecně lze práci hodnotit jako velmi zdařilou. Práce přinesla řadu zajímavých poznatků a otevřela prostor pro další studium a diskusi v dané oblasti.

Předloženou práci **doporučuji / nedoporučuji** k obhajobě. (zatrhněte Vaši volbu)

Otázky k obhajobě

Jaké vidí autorka limity realizované studie?

Datum: 9. září 2018

Autor posudku: Yvona Kostecká

Podpis: